

De Signaculo Sanctae Crucis

- v.1 Dius apex carne effigians genetalia limi.
- 2 Vitali terrae conpingit sanguine gluten.
- 3 Luciferax auras animantes affluit illic.
- 4 Conditur enixans Adam factoris ad instar.
- 5 Exiluit protoplasma solo, res nobilis usu.
- 6 Dives in arbitrio radianti lumine. Dehinc
- 7 ex membris Aadae vas fit tum virginis Evvae.
- 8 Carne creata viri dehinc copulatur eidem.
- 9 Ut paradysiaco bene laetaretur in horto.
- 10 Sed de sede pia pepulit temerabile guttur.
- 11 Serpentis suasu pomi suco atra propinans.
- 12 Insatiatrici morti fames accidit illinc.
- 13 Gavisurus ob hoc caeli fluis arce locator.
- 14 Nasci pro nobis, miseraris et ulcere clavi.
- 15 In cruce configi. Tali malagmate inunctis
- 16 una salus nobis ligno agni sanguine venit.
- 17 Jucunda species : in te pia bracchia Cristi
- 18 affixa steterunt et palma beabilis, in hac
- 19 cara caro poenas inmites sustulit haustu.
- 20 Arbor suavis agri, tecum nova vita paratur.
- 21 Electa ut visu, sic e crucis ordine pulchra
- 22 lumen spes scutum generis livoris ab ictu.
- 23 Inmortale decus nece justis laeta parasti.
- 24 Una omnem vitam sic, crux, tua causa rigavit.
- 25 Imbre cruenta pio. Velis das navita portum.
- 26 Tristia summerso mundasti vulnera clavo.
- 27 Arbor dulcis agri, rorans e cortice nectar.
- 28 Ramis de cujus vitalia crismate fragrant.
- 29 Excellens cultu. Diva ortu, fulgida fructu.
- 30 Deliciosa cibo et per poma suavis in umbra.
- 31 En regis magni gemmantem et nobile signum.
- 32 Murus et arma viris, virtus, lux ara precatu.
- 33 Pande benigna viam, vivax et fertile lumen.
- 34 Tum memor adfer opem nobis e germine David
- 35 in cruce rex fixus iudex cum praeerit orbi.

In lateribus

- 36 Dulce decus signi, via caeli, vita redempti.
- 37 In cruce mors Cristi curavit mortua mundi.

Crux ipsa

- 38 Crux pia, devotas Agnen tege cum Radegunde.
- 39 Tu Fortunatum fragilem, crux sancta, tuere.
- 40 Vera spes nobis ligno, agni sanguine, clavo.
- 41 Arbor suavis agri, tecum nova vita paratur.

1. Boží moc shůry stvořila z bláta jakoby masa údy,
2. živoucí hlíně dala pojivo v podobě krve
3. a vdechla jí coby nositelka světla života (luciferax) oživující vánek.
4. Povstávající Adam byl stvořen k obrazu Stvořitele
5. a vyšel (dosl. vyskočil) z půdy jako první stvoření určené k vznešenému účelu,
6. jehož mysl byla nadána zářivým světlem (jako myslící tvor). Potom
7. z údů Adamových vzniklo tělo panenské Evy.
8. Stvořena z masa muže, opět se s ním poté spojila,
9. aby v rajské zahradě zavládla velká radost.
10. Avšak z posvátného sídla je vyhnala nerozvážná lačnost: (doslova: hrtan)
11. z popudu hada k nim vpadl zákeřný hlad,
12. dávaje pít nenasytné smrti šťávy z ovoce.
13. Kvůli tomu spěcháš ty, Pane nebes, s radostí ze své pevnosti,
14. aby ses pro nás narodil, smiloval se nad námi a s hřeby v ranách
15. byl přibit na kříž. Jediná naděje nám vzchází
16. z krve beránka na kříži, jež je pro nás hojivou mastí, jíž se mažeme.
17. ó drahá věci (= kříž), na tobě spočinuly přibity svaté Kristovy paže,
18. a požehnaná dlaň, v níž douškem milé tělo (=Kristus)
19. ztlumilo nesmírné útrapy.
20. Strome sladkého pole (rostoucí z drahé půdy), s tebou se chystá nový život.
21. (stále o kříži) Byl jsi vybrán jak podle vzhledu, tak jako krásná naděje
22. podle pořadí v řadě křížů a jsi nesen jako štít světla proti úderu zášti.
23. Smrtí Spravedlivého jsi radostně přichystal nesmrtelnou slávu.
24. Jediná krev tak kvůli tobě, kříži,
25. zavlažila posvátným deštěm celý život. Jako námořník vedeš loď do přístavu.
26. Bědné rány jsi vyčistil zaraženým hřebem.
27. Strome sladkého pole a znamenité setby, jenž z kůry plodíš nektar
28. a z jehož větví voní pomazané tělo.
29. Jsi božský původem a záříš svým ovocem.
30. Znamenitý pokrmem, jež poskytuješ, a díky svému ovoci i ve stínu blahodárný.
31. Hle, jako drahokam zářící a vznešené znamení mocného Krále.
32. Hradba a zbroj mužů, ctnost, světlo a oltář určený modlitbě.
33. Laskavě (nám) ukaž cestu, živé a úrodné světlo.
34. Tehdy na nás vzpomeň a přines nám pomoc,
35. až bude světu vládnout Pán a Soudce z rodu Davidova, přibitý na kříži.

Po stranách

36. (O Kristu): Sladká ozdoba znamení (=kříže), cesto k nebi, živote pro vykoupené(ho).
37. Smrt Krista na kříži smyla mrtvé světa (to, co bylo ve světě mrtvé/smrtelné, odsouzené ke smrti).

Kříž sám

38. Svatý kříži, ochraňuj oddané věřící Anežku a Rade Gundu.
39. Svatý kříži, vezmi do ochrany pokorného Fortunata.
40. Pravou naději máme v kříži, v krvi Beránkové, a ve hřebu.
41. Strome sladkého pole, s tebou se chystá nový život.

Verše jsou hexametry, tj. důrazy kladeny na: *Arbor suavis agri, tecum nova vita paratur.* Venantius Fortunatus se v Poitiers spřátelil se sv. Rade Gundou a její adoptivní dcerou Anežkou, která byla abatyše tamního kláštera. Fortunatus nazýval Rade Gundu svou matkou a Anežku sestrou.

Pozn. Za poskytnuté informace a překlad z latiny patří veliký dík Bořivojovi Markovi, věrnému příteli, který stál u zrodu mého básnického jména.

Podivuji se nad precizností, s jakou je tato latinská vizuální báseň vytvořena – bez jakékoliv výpočetní techniky a navíc v hexametrech! Ve své české parafrázi jsem se nesnažil o doslovný překlad (to by už bylo příliš kostrbaté), ani o rytmus či rým (to je téměř nemožné). Snažil jsem se zachytit duchovní podstatu poselství básně a tlumočit ji svými prostředky.

Výňatek z mé diplomové práce o Fortunatovi

Mřížkové básně

V křesťanském středověku je obraz a text spolu nejčastěji v miniaturním (ilustrátorském) a tabulkovém umění. Slova tvoří komentář symbolických scén převzatých z Bible a také se stávají velmi populárními především mřížkové básně. Carmina cancellata novou formou vyjadřuje religio-královskou ideologii (důraz na sepětí Božího a císařského majestátu, což přímo navazuje na Porphyriovy oslavné básně na Konstantina Velikého).

Prvním nám známým imitátorem mřížkové techniky je Venantius Fortunatus, jeden z nejznámějších básníků, skladatelů hymnů na merovejském dvoře v 6. století. Venantius proslul svými písněmi o svatém Kříži, napsanými k příležitosti zaslání relikvií Justinianem do Poitiers, kde byl Venantius sekretářem a později biskupem. (obr. 19) Mezi písněmi je několik vizuálních básní, které různým způsobem ztvárňují figuru kříže (z kapitálek tvořený tlapatý kříž, kříž ondřejský a řecký dohromady tvořící hvězdu – kříž sv. Tomáše, a řecký kříž lemovaný kosočtvercem). Přitom písmena obrysu figury tvoří druhý plán básně, vnitřní verše, akrostichy, mezostichy a telestichy.

Obr. 19 - Venantius Fortunatus (kolem 530 – 601), De Signaculo Sanctae Crucis, in D. Higgins. George Herberts Pattern Poems (1977), il. 13. In: Rypson, P., *Obraz slova* (1989) il. 12.

DIVSAPEXCARNEEFFIGIANSGENETALIALIMI
VITALITERRAECONPINGITSANGVINEGLVTEN
LVCIPERAXAVRASANIMANTESAFFLVITILLIC
CONDITVRENI XANSADAMFACTORISADINSTAR
EXILVITPROTOPLASMASOLORESNOBILISVS
DIVESINARBITRIORADIAN TILVMINEDEHINC
EXMEMBRISADADEVASFITTVM VIRGINISEVVAE
CARNECREATAVIRIDEHINCCOPVLATVREIDEM
VTPARADYSSIIACOBENELAETARETVRINHORTO
SEDESEDEPIAPEPVLITTEMERABILEGVTTVR
SERPENTISSVASVPOMISVCOATRAPPINANS
INSATIATRICIMORTIFAMESACCIDITILLINC
GAVISVRVSOBHOC AELIFLVISARCBLORATOR
NASCI PRONOBISMI SERARISETVLCERECLAVI
INCRVCECONFIGITALIM ALAGMATEINVNCTIS
VNASALVSNOBISLIGNOAGNISANGVINEVENIT
IVCVNDASPECIESINTEPIABRACCHIACRISTI
AFFIXASTETERVNTETPALMABEABILISINHA
CARACAROPOENASINMITESSVSTVLITHAVSTV
ARBORSVAVISAGRITECVMNOVAVITAPARATVR
ELECTAVTVISVSICECRVCISORDINEPVLCHRA
LVMENSPESSCVTVMGERERISLIVORISABICTV
INMORTALEDECVSNECBIVSTILAETAPARASTI
VNAOMNEMVITAMSI CCRVXTVACAVSARICAVIT
IMBRECRVENTAPIOVELISDASNAVITAPORTVM
TRISTIASVMMERSONMVNDASTIVVLNERACLAVO
ARBORDVLCISAGRI RORANSBCORTICENECTAR
RAMISDECIVSVVITALIACRISMATAFRAGRANT
EXCELLENSCVLTVDIVAORTVFLGIDAFRVCTV
DELICIOSACIBOETPERPOMASVAVISINVMBRA
ENREGISMAGNIGEMMANTEMETNOBILESIGNVM
MVRVSETARMAVIRISVIRTVSLVXARAPRECATV
PANDEBENIGNAVIAMVIVAXETFERITLFLVMEN
TVMMEMORADFEROPEMNOBISEGERMINEDAVID
INCRVCEREXFIXVSIVDEXCVMPRAEERITORBI